

Statsforvalteren i Trøndelag

Trööndelagen Staatehaaltoje

Tilsynsrapport

Oppdal kommune

Elevenes rett til gratis grunnskoleopplæring
22. april 2022

Innhold

1 Innledning.....	3
2 Tema for tilsynet	3
2.1 Kommunen sitt ansvar	3
3 Avgrensning av tilsynet.....	3
4 Gjennomføring av tilsynet.....	4
4.1 Rettslig grunnlag for tilsynet	4
4.2 Gangen i tilsynet.....	4
4.3 Hva er kontrollert i tilsynet?	5
5 Statsforvalterens observasjoner og vurderinger	5
6 Statsforvalterens konklusjon	6
7 Pålegg om retting.....	6
8 Klageadgang.....	6

1 Innledning

Med hjemmel i opplæringsloven § 14-1 fører Statsforvalteren tilsyn med kommunenes og fylkeskommunenes opplæringsvirksomhet, jf. kommuneloven kapittel 30.

I tilsyn kontrollerer vi om skoleeier oppfyller kravene i opplæringsloven med forskrifter. Tilsynsvirksomheten skal bidra til at barn og unge får oppfylt sine rettigheter til en likeverdig opplæring.

Lovregulering er *ett* av statens virkemidler for å styre samfunnet i en ønsket retning. Tilsynet skal kontrollere at lovgivers intensjon realiseres, slik denne er uttrykt i lov eller i medhold av lov. Dersom pliktene ikke overholdes, skal tilsynsmyndigheten pålegge endringer i praksisen hos skoleeier.

2 Tema for tilsynet

Tema for dette tilsynet er elevenes rett til gratis grunnskoleopplæring, jf. opplæringsloven (oppl.) av 17. juli 1998 nr. 61, § 2-15 («gratisprinsippet»).

Tilsynet har som formål å undersøke hvorvidt grunnskoleopplæringen i Oppdal kommune er gratis for elevene. Med grunnskoleopplæring menes her undervisningsmateriell, transport, leirskoleopphold, ekskursjoner og andre aktiviteter i skolens regi.

2.1 Kommunen sitt ansvar

Selv om opplæringsloven legger ansvaret på skoleledelsen og det pedagogiske personalet for den daglige gjennomføringen og etterlevelsen av de kontrollerte reglene, så er det kommunen som har det overordnede ansvaret. Det er kommunen som skoleeier som må sørge for at skoleledelsen ved de kontrollerte skolene etterlever kravene og pliktene i loven, og at de tilbyr de tjenestene og aktivitetene som beskrives i loven. Selv om skolen har det daglige ansvaret for at lovkravene relatert til gratis grunnskoleopplæring blir etterlevd og oppfylt, er det kommunen som er ansvarlig for at elevers rettigheter blir oppfylt og som derfor er adressat for eventuelle pålegg om endring.

3 Avgrensning av tilsynet

Tilsynsrapporten gir ikke en helhetsvurdering av skoleeier og skolene. Rapporten omhandler kun resultatet fra tilsynet på det temaet som her er valgt og gjennomført. Tilsynsmetoden er ikke utformet for å vurdere den totale kvaliteten, men avgrenser seg til å vurdere regeletterlevelsen på det oppgitte området. Det er opp til kommunen og skolene å bestemme hvordan opplæringen skal utformes så lenge det er innenfor rammen av lov og forskrift.

4 Gjennomføring av tilsynet

4.1 Rettslig grunnlag for tilsynet

Opplæringslova § 2-15. Rett til gratis offentlig grunnskoleopplæring:

«Elevane har rett til gratis offentlig grunnskoleopplæring. Kommunen kan ikkje krevje at elevane eller foreldra dekkjer utgifter i samband med grunnskoleopplæringa, til dømes utgifter til undervisningsmateriell, transport i skoletida, leirskoleopphald, ekskursjonar eller andre turar som er ein del av grunnskoleopplæringa.»

Lovbestemmelsen slår fast at all offentlig grunnskoleopplæring skal være gratis for elevene. Kommunen kan ikke kreve betaling fra elevene eller foreldrene for verken undervisningsmateriell eller faglige og sosiale aktiviteter som foregår i skolens regi, og som er en del av grunnskoleopplæringen. Eksempelene som er nevnt i lovbestemmelsen er ikke uttømmende. Forbudet mot å kreve egenbetaling gjelder all virksomhet i forbindelse med opplæringen, også aktiviteter som foregår utenom skoletid når disse aktivitetene er ledd i at skolen gjennomfører grunnskoleopplæringen i samsvar med lov og forskrift.

Bestemmelsen regulerer ikke aktiviteter som blir arrangert på skolen og som ikke er en del av grunnskoleopplæringen (dvs. utenfor virksomhetsområdet til opplæringsloven med forskrift). Statsforvalteren viser for øvrig til rundskriv F-14-03 fra Kunnskapsdepartementet.

Opplæringslova § 14-1 Statlig tilsyn

«Statsforvalteren fører tilsyn med at kommunane og fylkeskommunane oppfyller kommunepliktene som følgjer av denne lova eller forskrift med heimel i lova, og plikta til å ha internkontroll etter [kommuneloven § 25-1](#). Reglane i [kommuneloven kapittel 30](#) gjeld for tilsynsverksemda.

Departementet fører tilsyn med at andre plikter i eller i medhald av opplæringslova enn kommunepliktene blir oppfylte. Reglane i [kommuneloven §§ 30-3](#) og [30-4](#) gjeld tilsvarande for tilsynsverksemd etter dette leddet.»

Statsforvalterens konklusjoner kan være omtalt som lovbrudd som vil bli fulgt opp av varsel om pålegg. Pålegg er rettslig bindende krav til skoleeier om å gjøre visse endringer for å gjenopprette lovlig praksis, jf. kommuneloven § 30-4.

4.2 Gangen i tilsynet

Tilsynet er gjennomført ved å hente inn og vurdere opplysninger fra en elektronisk spørreundersøkelse. Undersøkelsen ble sendt til skolefaglig ansvarlig (kommunedirektør/ sektorsjef), som i tillegg til selv å besvare undersøkelsen, videresendte undersøkelsen til sine respektive grunnskoler. Ved skolene ble rektor, tillitsvalgt, FAU-leder og leder av elevrådet bedt om å besvare undersøkelsen.

Gangen i tilsynet er som følger:

1. Varsel om dokumenttilsyn sendt som brev til kommunen 20. januar 2022.
2. Frist for kommunen/skolene til å besvare den elektroniske spørringen var 11. februar 2022.
3. Alle respondentene besvarte den elektroniske spørringen.
4. Varsel om vedtak og utsending av foreløpig tilsynsrapport, 7. mars 2022.
Foreløpig rapport er et forhåndsvarsel etter fvl. § 16.

5. Frist for tilbakemelding fra kommunen på foreløpig tilsynsrapport var 8. april 2022. Kommunen ga tilbakemelding 20. april 2022.
6. Endelig tilsynsrapport sendes ut ultimo april 2022.

4.3 Hva er kontrollert i tilsynet?

Forbudet mot å kreve egenbetaling gjelder all virksomhet i forbindelse med opplæringen, også aktiviteter som foregår utenom ordinær skoletid når disse aktivitetene er ledd i at skolen gjennomfører grunnskoleopplæringen i samsvar med lov og forskrift. I dette tilsynet har hovedområdene vært leirskole, andre skoleturer, gaver, dugnader, mm. Hovedområdene er nærmere beskrevet i Statsforvalterens brev datert 20. januar 2022.

Opplæringsloven § 2-15 regulerer ikke aktiviteter som ikke er en del av grunnskoleopplæringen, det vil si aktiviteter som faller utenom virkeområdet til opplæringsloven.

5 Statsforvalterens observasjoner og vurderinger

Statsforvalterens observasjoner

Statsforvalteren viser til svar fra kommunenivået, og fra samtlige respondenter ved alle kommunens grunnskoler. De fleste som besvarte undersøkelsen oppga at det ikke forekommer foreldrebetaling for arrangementer i skolens regi, i Oppdal kommune.

I ett av svarene fra Aune barneskole kom det frem at foresatte betaler for inngangsbilletter til konserter.

I et annet av svarene fra Aune barneskole går det frem at foreldre må betale kr 75,- for inngangsbillett til juleforestilling.

I to av svarene fra Oppdal ungdomsskole går det frem at elever må betale for heiskort på aktivitetsdager. Det går også frem at elever må betale for leie av skiutstyr.

Statsforvalterens vurderinger

At foresatte må betale for inngangsbilletter til konserter og forestillinger i skolens regi, slik det fremgår av svar fra Aune barneskole, er i strid med bestemmelsene i oppl. § 2-15. Statsforvalteren vurderer denne praksisen for å være i strid med opplæringslovens bestemmelser om gratis grunnskoleopplæring. Vi legger her til grunn at de omtalte konsertene og forestillingene foregår i skolens regi.

At foresatte må betale for heiskort og leie av utstyr, slik det fremgår av svar fra Oppdal ungdomsskole, er i strid med bestemmelsene i oppl. § 2-15. Statsforvalteren vurderer denne praksisen for å være i strid med opplæringslovens bestemmelser om gratis grunnskoleopplæring.

Skolen må dekke utgiftene til heiskort. Dersom skolen tilbyr elevene enten å gå på langrenn eller å stå i slalåmbakken, må tilbudet gjelde for alle elevene. De må ha en reell valgmulighet selv om noen for eksempel kun har langrennsski og ikke slalåmski. Hvis eleven heller vil stå i slalåmbakken, må skolen sørge for at det er mulig å låne utstyr, som ski og snowboard. Lån av slikt utstyr skal være gratis for elevene. Skolen må også betale for transport til og fra slalåmbakken eller langrennsløypa, hvis avstanden er for stor til å gå.

6 Statsforvalterens konklusjon

Oppdal kommune sikrer ikke at grunnskoleopplæringen er fullt ut gratis for elevene, jf. Statsforvalterens observasjoner og vurderinger ovenfor.

- At det kreves betaling for inngangsbilletter til konserter og forestillinger i skolens regi, er i strid med opplæringslovens bestemmelser om gratis grunnskoleopplæring.
- At det kreves betaling for heiskort og leie av utstyr i forbindelse med aktivitetsdager, er i strid med opplæringslovens bestemmelser om gratis grunnskoleopplæring.

7 Pålegg om retting

Vi har funnet at Oppdal kommune har en praksis som er i strid med opplæringslovens bestemmelser om gratis grunnskoleopplæring. Vi varsler at vi vil fatte et vedtak hvor vi pålegger kommunen å rette opp følgende forhold, jf. opplæringsloven § 14-1 første ledd, jf. kommuneloven § 30-4:

På bakgrunn av våre konklusjoner, gir Statsforvalteren følgende varsel om pålegg:

Oppdal kommune må endre sin praksis, jf. punkt 6 Statsforvalterens konklusjon, slik at den er i samsvar med bestemmelsene i oppl. § 2-15 samt rundskriv F-14-03. Dette for å sikre at undervisningsmateriell, transport, leirskoleopphold, ekskursionser og andre aktiviteter i skolens regi, er gratis for alle elever.

Oppdal kommune gis frist til 1. juni 2022 med å rette opp de lovstridige forholdene. Innen samme frist skal kommunen sende inn en kort redegjørelse for hvordan de lovstridige forholdene er rettet.

8 Klageadgang

Dere har rett til innsyn i sakens dokumenter, jf. forvaltningsloven § 18. Endelig tilsynsrapport er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 bokstav b, og kan påklages til Utdanningsdirektoratet.

STATSFORVALTEREN I TRØNDELAG
Postboks 2600, 7734 Steinkjer